RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920. Andra kammaren. Nr 74.

Onsdagen den 9 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Jämlikt beslut den 5 innevarande juni företogs nu val av en revisor för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning år 1919 i stället för statsrådet O. Nilsson, vilken på begäran befriats från erhållet uppdrag att såsom revisor deltaga i ovannämnda granskning; och utsågs därtill herr riksdagsmannen C. R. Jansson i Falun med 109 eller alla avgivna godkända röster.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående det i § 1 omförmälda valet.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Röings* på kammarens bord liggande motion nr 460.

§ 4.

Konstitutionsutskottets härpå föredragna utlåtande nr 61 och memorial nr 62 bordlades åter.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av andra sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 4, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktmästare biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 90, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar.

§ 7.

Jordbruksutskottets utlåtanden nr 91—93, som härpå föredrogos, blevo ånyo bordlagda.

§ 8.

Vidare föredrogos vart för sig och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial:

nr 94, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt vissa arrendatorer m. fl. av utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov samt om ändring i 6 § av lagen om rätt till jakt; och

nr 95, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts proposition nr 11, rörande försäljning av vissa egendomar och upplåtande av sådana egendomar punkt 6.

§ 9.

Om tillägg till 42 § i förordningen ang. försäljning av rusdrycker.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 42, i anledning av väckta motioner om tillägg till 42 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker; och begärdes ordet därvid av

Herr Björklund, som yttrade: Herr talman! Vid det utskottsutlåtande, som nu föreligger till kammarens behandling, är fogad en reservation, undertecknad av mig jämte fem andra av utskottets ledamöter. Skälet till denna reservation är naturligtvis det, att vi icke kunnat komma till samma uppfattning, som utskottsmajoriteten har i denna sak.

Herr Olsson i Mora har i denna kammare motionerat på en punkt, där det enligt reservanternas mening är nödvändigt att komma fram till ett annat sakernas förhållande, än som för närvarande råder.

Enligt den nu gällande spritdrycksförordningen är det nämligen tillåtet för människor, som så önska, att transportera sina motböcker från ett kontrollområde, vilket de rätteligen borde tillhöra, till ett annat; och detta sker många gånger på ett sätt, som icke är något som helst tillfredsställande. Den anmärkning, som utskottet här i all synnerhet tryckt på, är, att för lojala medborgare, som tvingas att vistas på andra platser än det kontrollområde, vilket de tillhöra, skulle läggas särskilda hinder i vägen att utfå den spritranson, som de enligt lagen kunna tilldelas, i händelse man skulle fatta beslut i enlighet med motionens syftemål. Då har man, för att undvika detta, remitterat denna motion till kontrollstyrelsen, vilken också i en inlaga, som finnes vidfogad detta utskottsbetänkande, avgivit ett särskilt förslag, huru denna fråga skulle kunna ordnas, och detta enligt mitt förmenande på ett för alla parter tillfredsställande sätt.

Utskottet har emellertid icke velat gå med på den linje kontrollstyrelsen föreslagit. Jag må nu säga, att jag verkligen tycker, att man kunnat vara så pass tillmötesgående från utskottsmajoritetens sida,

att man gått med på dessa av kontrollstyrelsen förordade bestämmelser beträffande t. ex. en person, som på grund av missbruk av spirituosa har blivit hårdare ransonerad än övriga människor inom det kontrollområde han tillhör. Nämnda bestämmelser avse att åtminstone förbjuda en sådan person att vid eventuell transport av motbok till annat försäljningsområde hos annat spritbolag inköpa en större mängd sprit än det kvantum, som tilldelas honom i hemortsbolaget.

Om tillägg till 42 § i förordningen ang. försäljning av rusdrycker. (Forts.)

Detta har emellertid utskottet icke velat vara med på. Man har visserligen sagt i motiveringen, att det torde vara riktigt att spritbolagen böra se upp på den punkten och ställa sig till efterrättelse dessa saker, som vederbörande hemortsbolag uttalat. Den nuvarande lagstiftningen stadgar emellertid icke någonting på den punkten, och vad utskottet därför erinrar i sin motivering, betyder för vederbörande spritbolag, i händelse de icke ställa sig det till efterrättelse, givetvis ingenting.

Nu ligger emellertid saken så, att man icke kan framställa något yrkande, därför att den reservation, som vi avgivit, innebär bifall till kontrollstyrelsens förslag, och som detta går utöver motionens ram, har herr talmannen förklarat, att han icke anser sig kunna ställa proposition på densamma. Jag skall därför icke längre upptaga kammarens tid med resonemang i denna sak, då detta ändå icke kan leda till något resultat. Jag har med dessa få ord blott velat antyda, varför vi reservanter inom utskottet kommit fram till den ståndpunkt, där vi nu stå.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Härefter föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av arvodena åt ordförande och ledamöter i styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., m. m.;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid domänverket jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 74, angående gratifikation åt vaktmästaren Johan Viktor Uppgrens änka.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 11.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga

om motarbetande av oregelbunden arbetstillgång föredrogs härpå; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 12.

Ang. återförande till kronan av vissa kronodonationer till industrien m. m.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående återförande till kronan av vissa kronodonationer till industrien m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 310, hade herrar Hansson i Rättvik och Vennerström hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels att Kungl. Maj:t måtte snarast verkställa den ytterligare utredning, som kunde erfordras angående återförande till kronan av sådana kronodonationer till industrien, som genom driftens nedläggande eller endast genom uppehållande av skendrift förverkats, samt för riksdagen framlägga förslag härom, dels att Kungl. Maj:t måtte verkställa undersökning och framlägga förslag om överförande i samhällelig besittning av andra naturvärden såsom malmrikedomar, vattenfall och skogar.

Utskottet hemställde, att föreliggande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Hansson* i Rättvik.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr Hansson i Rättvik: Herr talman! Som jag är motionär i denna fråga och som jag deltagit i dess behandling inom utskottet och därvid antecknat en blank reservation, anser jag mig böra yttra några ord i denna fråga.

Riksdagen har ju nyligen haft att taga ställning till ett spörsmål av liknande art i anledning av en motion av herr Eriksson i Grängesberg. Andra kammaren biföll denna motion delvis, under det att första kammaren avslog densamma. I den motion, som ligger till grund för detta utskottsbetänkande, har jag dock, utöver vad som förekom i den nämnda motionen, som nyss behandlades här, yrkat, att det även skulle göras en utredning om överförande i samhällelig besittning av andra naturvärden, såsom malmrikedomar, vattenfall och skogar. Om detta säger nu utskottet — i vilket yttrande även de socialdemokratiska representanterna i utskottet förenade sig — att denna del av motionen icke står i nära sammanhang med frågan om rekognitionsskogarna och gruvskogarna över huvud taget, och enligt utskottets mening bör alltså denna senare fråga upptagas i annat sammanhang, då den, som utskottet säger, innebär ett rent socialiseringskrav. Jag förmenar emellertid, att frågan om rekogni-

Ang. återförande till kronan av vissa kronodonationer till industrien m. m. (Forts.)

tions- och gruvskogarna också måste bli ett socialiseringsspörsmål av samma vitala betydelse, som de senare i motionen begärda. Ty det är ju så, att äganderätten till dessa gruvskogar och rekognitionsskogar genom åbokommitténs förebragta utredningar blivit någorlunda klarlagd, och det har ju därvid visat sig, att man icke kan återföra dessa stora, en gång bortskänkta naturvärden till staten, utan att man går socialiseringsvägen och indrager desamma till staten. Följaktligen står spörsmålet om rekognitionsskogarnas återförande till staten enligt min uppfattning i nära samband med överförandet av andra stora naturrikedomar i statens och det allmännas händer.

Nu är det emellertid givetvis ingen som helst utsikt att få denna kammare att bifalla motionen i ämnet, allra helst som kammaren, då det gällde rekognitionsskogarna, redan beslutat bifalla förslaget om en förutsättningslös utredning. Men icke förty kommer jag att yrka bifall till den av mig väckta motionen såsom en opinionsyttring mot första kammarens envist avvisande hållning gent emot de här förevarande spörsmålen. Det kan enligt min uppfattning icke få fortsätta år efter år, som det gjort hittills, att rekognitionsskogar och andra stora naturrikedomar utan vidare skola få befinna sig i de privata företagarnas händer och vara anledning till och objekt för jobberi m. m., utan det måste någon gång bli ett slut på denna hushållning, och jag anser icke tiden vara för ung för ett sådant ingripande. Det är min livliga övertygelse, att den nu sittande regeringen, trots att första kammaren är omedgörlig och trots att andra kammaren antagligen icke i dag vill upprepa det beslut, den fattade för några dagar sedan, ändock skall gå i författning om en utredning av dessa frågor och om framläggande av förslag till verkligt effektiva åtgärder för att återföra dessa rikedomar till staten. Jag tror detta så mycket mer, som en hel del av dem, som nu sitta i Kungl. Maj:ts regering, redan så tidigt som 1909 funnos bland undertecknarna av den massmotion, som då frambars just i samma ärende. Denna massmotion var undertecknad av representanter för samtliga partier, som då funnos i riksdagen.

Jag skall åtnöja mig med detta och ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig m. fl. väckta motionen.

Herr Carlström: Herr talman, mina herrar! Det förundrar mig något, att motionären yrkade bifall till motionen i dess helhet, då han inom utskottet knappast låtit påskina, att han hoppades, att motionen, vad beträffar senare delen, skulle bifallas av andra kammaren. Då han nu har yrkat bifall till motionen i dess helhet, skall jag endast be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Utskottet har icke kunnat finna, att de båda frågor, som framförts i denna motion, stå i sammanhang med varandra på sådant sätt, att de kunna behandlas samtidigt. Beträffande den första frågan — återförande till kronan av sådana kronodonationer till industrien, som genom driftens nedläggande eller endast genom uppehållande

Ang. återförande till kronan av vissa kronodonationer till industrien m. m. (Forts.)

av skendrift förverkats — har ju den frågan redan varit föremål för andra kammarens behandling här för några dagar sedan på grund av en motion av herr Eriksson i Grängesberg och torde alltså, som utskottet säger, redan vara besvarad.

Beträffande senare delen — att även andra naturvärden, såsom malmrikedomar, vattenfall och skogar, skulle överföras i statens ägo — har utskottet ansett, att detta, som ju kan sägas vara ett rent socialiseringskrav, icke hade sammanhang med den föregående frågan. Och om man studerar första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande om samma motion, finner man, att man även i denna kammare har precis samma tanke om saken, som andra kammarens fjärde tillfälliga utskott har. Detta första kammarens andra tillfälliga utskott säger nämligen i sitt utlåtande: »Med hänsyn till att hans excellens herr statsministern omedelbart efter senaste regeringsskiftet i den nya regeringens programförklaring den 10 mars 1920 bland annat meddelat, att regeringen hade för avsikt att vidtaga undersökningar i socialiseringsfrågan, och riksdagen sålunda kan komma att i annan ordning taga ståndpunkt till det nu föreliggande spörsmålet, har utskottet icke funnit anledning att nu närmare ingå på vad motionären i denna del föreslagit.» Det är också vad andra kammarens fjärde tillfälliga utskott ansett, och jag ber herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Ang. ytterligare granskning av statskommissionernas förvaltning m. m.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 16, i anledning av dels motion av herr Olsson i Kullenbergstorp m. fl., om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av vissa åtgärder för en mera ingående granskning av statskommissionernas förvaltning m. m., dels motion av herr Vennerström m. fl. om skrivelse till Kungl. Maj:t angående verkställande av en ingående granskning utav kristidskommissionernas förvaltning anförde:

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Det föreliggande utskottsutlåtandet har ju avgivits till kammaren vid en tidpunkt, då det är nära nog omöjligt att, om man så än skulle önska, vidare ingå på vidtagandet av någon förändring i detsamma.

För rätt många år sedan åhörde jag som medlem av denna kammare en debatt om vad orsaken kunde vara till att riksdagen icke kunde avslutas på den tid, som grundlagarna förutsatte. Då uttalades av nuvarande statsrådet Thorsson den meningen, att det berodde på att ärendena i många fall inkommo för sent till riksdagen, och han rekommenderade då åtskilliga saker, som skulle råda bot för riksda-

Ang. ytterligare granskning av statskommissionernas förvaltning m. m. (Forts.)

garnas långvarighet. Det synes emellertid åtminstone icke i detta fall ha varit orsaken, då den motion, det här gäller, inkom som motion nr 1 i denna kammare och överrevisorernas svar på utskottets förfrågan är daterat den 5 mars. Då förefaller det mig något märkvärdigt, att det skall ha dröjt ända i juni månad, innan kammaren fått ärendet sig förelagt. Jag förstår icke anledningen till detta långa dröjsmål.

Men det får nu vara, hur det vill med den saken; nu föreligger emellertid utlåtandet, och där har utskottet nästan på alla punkter polemiserat med motionärerna. Här i detta fall föreligger ju även en annan motion, och därför har man litet svårt att av andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande avgöra vilkendera av motionerna, som utskottet i varje särskilt fall polemiserar mot. I första kammaren föreligger ju däremot endast den motion, jag har varit med om att väcka, så att av det utskottsutlåtande, som där avgivits, kan man finna ett exakt uttryck för detta utskotts syn på motionen.

Den första punkt av större vikt, där utskottet gått emot motionärerna, är frågan om undersökningskommissionen, som utskottet icke vill ha. Nu kan det ju hända, att orsaken härtill ligger i den dåliga klang, som ordet »kommission» onekligen har fått hos oss. Men det kan också hända, att utskottets ställning bottnar i något mera. Då jag genomläser de bägge utskottsutlåtandena, tycker jag mig emellertid finna, att man där i sak kommer fram något så när till det, som vi motionärer velat ha fram, och då är det mig egentligen tämligen likgiltigt, vad namn man ger den önskade undersökningen, helst vi i vår motion alltid förutsatt, att de nuvarande överrevisorerna skulle kompletteras. Om namnfrågan skall jag alltså icke tvista med utskottet. Det får gärna fortfarande gå under benämningen överrevisorerna, och följaktligen lämnar jag därmed den saken.

Det har emellertid särskilt i första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande gjorts ett annat uttalande, som jag skall be att få bemöta, ty det måtte bero på ett missförstånd. Utskottet har nämligen gått ut ifrån, att vi motionärer uttalat något tvivelsmål eller till och med ett påstående beträffande herrar överrevisorers kompetens. Nej, det är just det, vi icke gjort, och jag vill högt och öppet förklara, att jag anser herrar överrevisorer vara synnerligen kompetenta män. Men när deras uppdrag omfattar nästan allt vad kommissionerna uträttat, och då dessa i sin tur sträckte sig till nästan alla möjliga områden i vårt land, ha vi däremot uttalat, beträffande kompetensen, att det synes vara omöjligt, att dessa män, som nu äro överrevisorer, skulle oaktat deras erkända kompetens på sina respektive områden, dock som totalitet betraktade ha kompetens att bedöma allt möjligt, som det rätteligen gällde för dem att revidera. Det är så att säga kollektivt, de tagit det, men jag vill bestämt uttala mitt erkännande av överrevisorernas kompetens var för sig på sitt område. Den har jag aldrig betvivlat, och följaktligen är utskottets uppfattning ett misstag och ett felaktigt läsande av vår motion.

Sedan polemiserar utskottet ju på en hel del olika punkter mot oss en liten smula. Men egendomligt nog kommer man ändå överallt till det resultatet, att något mera borde göras, än hittilldags är åtgjort,

Ang. ytterligare granskning av statskommissionernas förvaltning m. m. (Forts.)

och det är just vad vi velat. Och då man genomläser klämmen, finner man tydligt, att den kan vara alldeles tillräcklig för att vinna det, som motionärerna åsyftat. Men den kan givetvis också, så som den är avfattad, utan att man uttalar någonting positivt, ge anledning till absolut ingenting. Det beror helt och hållet på hur uttalandet i klämmen kommer att av vederbörande tolkas.

Jag förstår mycket väl, att det är ömtåliga saker, det här gäller, och att det är svårt att vare sig i klämmen eller i motiveringen uttala något så strikt, som önskvärt vore, men jag kan ändå icke neka till att jag tycker, att denna kläm är väl mycket urvattnad. Det är en mening, hela klämmen, så att ingenting är avskuret. Sista delen av densamma finner jag emellertid synnerligen tillfredsställande, nämligen den del därav, där det heter: »...de av Kungl. Maj:t för granskning av kristidskommissionernas förvaltning förordnade överrevisorernas arbete i syfte att göra den av dem utförda granskningen *fullt effektiv*».. De orden skall jag be att få stryka under. Det är det viktigaste och det bärande i hela klämmen. Göres det, ja då har jag sannerligen som motionär ingenting mer att begära.

Det är naturligt, att man kan se samma sak från något olika sidor, och här i överrevisorernas utlåtande till det tillfälliga utskottet förekommer ju några punkter, som jag skall be att få yttra mig en liten smula om.

På sidan 19 förekommer det en mening, som gäller överrevisorerna, och där det heter: »Överrevisorerna hava emellertid icke underlåtit att till behandling upptaga ärenden, i vilka upplysningar i annan ordning än nu är sagt, kommit till deras kännedom».

Det synes alltså, som om överrevisorerna skulle så att säga ha klagat en liten smula på allmänheten, som icke meddelat dem de upplysningar och åtgärder, vilka det skulle varit önskvärt att få reda på. Det ser ut, som om det egentligen skulle varit muntliga upplysningar, som kunnat erhållas.

Jag känner naturligtvis icke till huru förhållandena varit i det fallet, men såsom enskild riksdagsman har jag verkligen sett många saker, vilka sammanhänga med kristidsförhållandena och vilka äro ytterst märkvärdiga. Det har icke alls varit någon svårighet för mig att få inblick i dessa förhållanden. Å andra sidan är det klart att man icke, i och med det man får se en handling, också kan bedöma vad som egentligen ligger under vad man får se; det kan till äventyrs lämnas förklaringar, som göra, att handlingen ifråga framträder i ett annat ljus, när man får tillfälle att tränga in i de verkliga förhållandena. Jag vill fördenskull icke säga, att de handlingar jag sett, äro absolut bevisande, men vad jag vill påstå det är, att de äro ytterst märkvärdiga, och att det vore önskvärt, om herrar överrevisorer ville arbeta i något närmare kontakt med allmänheten i stället för att alltför mycket så att säga sluta sig inom sig själva.

Jag skulle vilja för exemplets skull framdraga en annan kommission, som inrättades för åtskilliga år sedan, nämligen civilkommissionen. Jag förstår mycket väl, att den kommissionen icke utan vidare kan jämföras med överrevisorerna; jag vill endast påpeka, att

civilkommissionen arbetade mycket öppet, så att allmänheten mera kände till, att den existerade. Numera är den meningen mycket utbredd hos allmänheten, att herrar överrevisorer egentligen bara äro ett slags bättre sifferrevisorer, och att det icke tjänar mycket till att vända sig till dem i sakfrågor. Jag uttalar här en mening, som framförts till mig från många personer, och vill upprepa, att det skulle vara synnerligen önskvärt, om herrar överrevisorer kunde utfinna ett sätt att i sitt arbete komma i närmare kontakt med allmänheten.

Ang. ytterligare granskning av statskommissionernas förvaltning m. m. (Forts.)

Att det också kunde äga sitt berättigande att söka vinna en dylik kontakt, tror jag mig ha ett visst belägg för genom den episod, som gemenligen blivit kallad: affären »Doggen». Jag åhörde på sin tid den debatt, som förekom i första kammaren med anledning av den interpellation som herr Rosén där hade framställt. Det uttalades därvid av den dåvarande kammarledamoten och överrevisorn herr Dahl den meningen, att överrevisorerna icke kunnat göra mer än de gjort på basis av de handlingar som de fått se.

Det har på senare tid förekommit en annan sak, som jag också funnit något egendomlig. Jag syftar på herr Vasseurs skrivelse till Kungl. Maj:t. Det är mig icke bekant, om denna skrivelse remitterats till herrar överrevisorer, och jag vill icke göra den minsta anmärkning mot den utredning, som gjorts med anledning av denna skrivelse, långt därifrån. Det synes mig dock, att herrar överrevisorer bort vara de, som skulle tagit sig an den saken. Det är ju också möjligt att så har skett, men det är en sak, som åtminstone hittilldags undandragit sig offentligheten.

Jag skall vidare be att få beröra en annan sak. Det är så mycket som gjorts under den tid kristidskommissionerna arbetade, att jag blott alltför väl förstår, att det är nära nog omöjligt för herrar överrevisorer att tränga in i allting eller ens i hälften av allting. Det är emellertid en åtgärd, som hittills uträttats, men den ha måhända överrevisorerna, om man ser det rent formellt, ingenting att göra med. Jag syftar på de mångomtalade spannmålslagerhusen. Jag är icke säker på, om det kan anknytas till överrevisorernas uppdrag att jämväl tränga in i frågan om dessa byggnader, men om så skulle vara fallet, vill jag på det bestämdaste uppmana herrar överrevisorer att ingå på den frågan. Jag har själv mycket noga studerat och gått igenom ett av dessa lagerhus, och om någonting är ägnat att väcka häpnad hos lekmannen, så är det sannerligen dessa lagerhus. Jag vet mycket väl, att det beträffande dessa lagerhus råder ett synnerligen stort divisionsansvar, så att det blir nog svårt att komma till botten med denna sak.

Det vill jag emellertid säga, att ett så grundligt förfuskande av en god och för oss jordbrukare såväl som för folket i allmänhet viktig sak, som här skett, hade jag knappast kunnat tro vara möjligt i vårt land. Jag vill icke här upptaga kammarens tid med att anföra några detaljer från mitt besök i denna byggnad, men det kan jag säga, att vad jag såg sannerligen var av den art, att litet var kunde göra sig den frågan: Skall svenska statens pengar i allmänhet

Ang. ytterligare granskning av statskommissionernas förvaltning m. m. (Forts.)

behöva kastas ut på detta sättet? Jag tycker, att de av kammarens ledamöter, som tro på nyttan av statsverksamhet här i landet och att denna bör utsräckas, jag tycker att *de* framförallt hade skäl att gripa in här, ty skall en byggnad av detta slag utföras på sätt som här ägt rum, så tror jag, att vi alla böra be Gud bevara oss för statens verksamhet.

Jag vill hemställa till herr statsrådet, att om det är möjligt göra någonting grundligt i den delen, ty dessa lagerhus äro så höga och stora och synas så väl för allmänheten, att man knappast kan komma förbi dem utan att fästa sin uppmärksamhet vid desamma.

På sidan 6 i utskottets utlåtande förekommer det en passus av följande lydelse: »Visserligen torde det nu framförda kravet om särskild uppmärksamhet på denna del av revisionsarbetet hava tillkommit delvis på grund av en av tillfällig anledning upprörd opinion», o. s. v.

Ja, jag försäkrar er, mina herrar i utskottet, att där ha ni åtminstone tagit grundligt miste. Jag låter sannerligen icke uppröra mig så lätt, och någon opinion springer icke heller bort med mig. Det är på grund av verkliga fakta, som jag bildat mig min övertygelse, och någon känslighet för opinionen har jag sannerligen icke. Jag tror mig ha visat många gånger här i kammaren, att jag icke varit rädd att uttala mig mot opinionen för dagen, med det kan någon gång hända, att en opinion är en smula berättigad, och då går det icke an att säga, att vi icke bry oss om den just därför att det är en opinion. Är en sak berättigad, får jag icke hindra densamma, därför att en opinion stöder den.

Om nu detta utskottets utlåtande skulle antagas i båda kamrarna, så ligger det dock bakom utskottets uttalande den meningen, att det icke är riktigt bra som det är. Det finnes visserligen två reservanter i första kammaren, som tyckas hylla den satsen, men det stora flertalet av utskottets ledamöter ha ju icke gått samma väg.

Jag får verkligen säga, som jag förut gjort, att det skulle vara önskvärt, om klämmarna vore något mera positiva. Läser man emellertid detta utlåtande med motivering och kläm i ett sammanhang, så får jag erkänna, att utskottet har gått oss motionärer synnerligen långt till mötes, och att det inom den ram, som dessa klämmar utgöra, finnes möjlighet för att åstadkomma vad vi önska. Sedan beror det naturligtvis på Kungl. Maj:t och herrar överrevisorer hur det blir, men man har naturligtvis ingen rätt att a priori tvivla på, att det kan vara tillräckligt, om kamrarna besluta i enlighet med respektive utskott; åtminstone har man icke rätt att hysa den farhågan på förhand. I alla händelser är det nu så sent på riksdagen, att intet vidare kan åstadkommas, och för övrigt, om någon förändring sker, så ramlar ju det hela. Detta gör att jag, oaktat jag icke i allo är nöjd med utskottets utlåtande, dock skall be att, såsom frågan nu ligger, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljungberg: Herr talman, mina herrar! Jag vill endast helt kort och gott, beträffande den anmärkning den ärade motio-

Ang. ytterligare granskning av statskommissionerna förvaltning m. m. (Forts.)

nären till att börja med framställde mot utskottet, meddela, att det icke beror på femte tillfälliga utskottet, att det dröjt så länge, innan ärendet förelagts kammaren. Redan vid början av vårt arbete hemställdes det från första kammarens andra tillfälliga utskott om samarbete i denna fråga — ty detta utskott hade att behandla en motion likalydande med den, som i denna kammare väckts av herr Olsson — och vi hade ju ingen anledning att motsätta oss ett dylikt samarbete. Vi hade ett gemensamt sammanträde, vid vilket överrevisorernas ordförande var närvarande och redogjorde för huru överrevisorerna sett på saken, och efter det sammanträdet voro vi beredda att avgöra ärendet. I första kammaren hittade man emellertid på att begära ett skriftligt utlåtande av överrevisorerna, och detta fördröjde frågans slutbehandling. Det datum herr Olsson anförde beträffande överrevisorernas skrivelse är ju riktigt. Men det dröjde dock till efter påsk, innan vi fingo denna redogörelse i tryck. Och sedan första kammarens utskott ytterligare funderat på saken, bestämde sig detta utskott för att infordra ett statsrådsprotokoll, och därmed försköts saken ytterligare, så att vårt utskott först efter pingst kunde taga itu med ärendet och slutföra detsamma. Vi blevo dock färdiga därmed så pass tidigt, att första kammarens utskott blev i tillfälle att acceptera den kläm vi uppsatt.

Då herr Olsson nu är tillfredsställd med utskottets utlåtande, har jag ju ingen anledning att längre uppehålla mig vid saken. Vi ha inom vårt utskott menat, att riksdagen borde stryka under, att den av Kungl. Maj:t tillsatta särskilda överrevisionen bör fullfölja sitt arbete samt att i det läge, frågan nu kommit i, denna överrevision borde beredas större möjlighet att i görligaste mån göra undersökningen ingående och verkligt effektiv.

Jag ber således, herr talman, att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Herr talman! Med anledning av herr Olssons i Kullenbergstorp anförande skall jag be att få lämna den upplysningen, att vad beträffar uppförandet av lagerhusen, så ligger saken så, att detta var anförtrott åt den s. k. lagerhusbyggnadskommissionen, och överrevisorerna ha icke fått sig ålagt att granska dess arbete. Överrevisorerna ha alltså ingen som helst befogenhet att ingå på den saken.

Med anledning av vad den ärade talaren yttrade angående överrevisorernas uttalande på sid. 9, där det heter: »Överrevisorerna hava emellertid icke underlåtit att till behandling upptaga ärenden, i vilka upplysningar i annan ordning, än nu är sagt, kommit till deras kännedom», ber jag att få säga, att vi icke alls ha handlat formalistiskt därvidlag. Har det kommit muntliga framställningar i sådan form, att vi kunnat få ett verkligt grepp på vad vederbörande avsett och menat, så har saken tagits upp till behandling. I regel har det dock varit så, att man önskat en skriftlig avfattning av vad anmärkningen gällde. Jag vill här för kammaren meddela, att minst ett trettiotal riksdagsmän, som kommit till mig med än det ena och än det andra, har

Ang. ytterligare gransk ning av statskommissionernas förvaltning m. m. (Forts.)

jag svarat: var snäll och sätt ned detta skriftligt på ett papper, du behöver inte alls underteckna det, du behöver inte stå för det, vad du säger till mig blir fullständigt konfidentiellt, och jag tar upp saken på eget ansvar. Men jag har icke av en enda riksdagsman kunnat erhålla en sådan skriftlig anmärkning.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Med anledning av det uttalande som gjordes av den siste ärade talaren, så vill jag säga, att det sken nog igenom i mitt anförande, att även jag tvivlade på, huruvida spannmålslagerhusen och vad därmed äger sammanhang kunde upptagas till behandling av herrar överrevisorer. Jag trodde dock, att det fanns någon anknytningspunkt för att så kunde ske. Men efter det uttalande, som nu gjordes, så lär det väl vara omöjligt. Och då får jag trösta mig med, att det kommer väl någon riksdagsman till nästa år, som kan titta litet på den saken, så att vi även där på något sätt skola kunna få en granskning till stånd. Hur det skall gå till, kan jag för ögonblicket inte uppgiva.

Beträffande återigen den senare delen av den ärade talarens anförande så uttalade jag tydligt, att vad jag sett var verkliga handlingar, och det trodde jag, att också herrar överrevisorer hade fått tillfälle att se. Det är beklagligt, att så inte skett. Men jag understryker, vad jag förut yttrade, att det vore önskvärt, att man ute i landet fick litet mera kännedom om överrevisorernas uppdrag och att det blev litet mer offentlighet över detsamma.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 14.

Föredrogos vart för sig:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 59, i anledning av väckta motioner om ändring av § 26 regeringsformen; och

statsutskottets utlåtande, nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av medel för bestridande av Sveriges andel i kostnader för nationernas förbund.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Ang. förstärkande av reservationsanslaget till tekniska läroverk.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående förstärkande av reservationsanslaget till tekniska läroverk.

Ang. förstärkande av reservationsanslaget till tekniska läroverk. (Forts.)

Därvid yttrade:

Herr Bäckström: Herr talman! Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan i föreliggande utlåtande. Men då jag jämte andra tecknat en blank reservation, så ber jag att få avge en förklaring. Det har skett enbart för att av förekommen anledning understryka den förhoppningen, att Kungl. Maj:ts stadga för tekniska fackskolor och tekniska gymnasier av den 6 juni 1919 måtte tillämpas på sådant sätt, att dels de tekniska gymnasiernas karaktär av i främsta rummet praktiska utbildningsskolor kommer att upprätthållas, dels möjlighet att vinna inträde hålles öppen även för direkt från det praktiska arbetet kommande dugliga och kunniga inträdessökande, som ej haft tillfälle att förvärva sig högre kunskapsmått än folkskolans i andra ämnen än sådana, som enligt den av riksdagen 1918 bifallna kungl. propositionen nr 335, angivits vara av betydelse för tillgodogörandet av den undervisning, som skall meddelas i de tekniska gymnasierna.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman! Jag skall inte uppehålla mig länge vid denna fråga. Men då den har tillmätts en viss vikt från somliga håll och då den därjämte, det vågar jag säga, av avdelningen ägnats en synnerligen ingående uppmärksamhet, så ber jag att få understryka, att § 18 mom. 3 i den kungl. stadgan av den 6 juni 1919 tillgodoser just de synpunkter, som herr Bäckström här anfört. Det heter nämligen där: »Inträdessökande, som icke inhämtat de i föregående båda moment föreskrivna insikter i tyska och engelska språken eller i ettdera av dem, men som i övrigt, med hänsyn till såväl allmän mognad som ådagalagda insikter och färdigheter i andra ämnen, kan antagas äga förutsättning för att under sin vistelse vid läroanstalten inhämta det mått av kunskaper i nämnda språk, som läroanstalten avser att bibringa, må utan hinder av den förefintliga bristen kunna, efter prövning av styrelsen, antagas såsom lärjunge.» Sålunda, de synpunkterna äro redan tillgodosedda. Det är inte riktigt, då här göres gällande, att språken gjorts obligatoriska, och inom avdelningen, vilken som sagt verkligen sökt synnerligen noga genomtränga detta spörsmål, ha vi inte kunnat finna någon inadvertens mellan propositionen, de sakkunniga och den utfärdade stadgan.

Med hänvisning härtill, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 16.

Statsutskottets nu föredragna memorial, nr 190, i anledning av kamrarnas beslut angående uppförande under riksstatens åttonde huvudtitel av ett ordinarie reservationsanslag till tekniska läroverk blev av kammaren godkänt.

§ 17.

I fråga om löneturs-beräkning för vissa folk- och småskollärare.

Vid föredragning härpå av statsutskottets utlåtande, nr 191, i anledning av väckt motion om visst medgivande i avseende å löneturs-beräkning för vissa folk- och småskollärare begärdes ordet av

Herr Andersson i Falkenberg, som anförde: Herr talman! Det föreliggande av statsutskottet avgivna utlåtandet förefaller mig vara något egendomligt avfattat. Den motivering utskottet använt säger helt kort, att utskottet ej är i tillfälle att överblicka de konsekvenser ett bifall till motionen kan medföra. Utskottet säger vidare, att framställningar av den art som den föreliggande böra, innan de föreläggas riksdagen, vara underkastade erforderlig utredning av vederbörande myndighet och prövning från Kungl. Maj:ts sida. På den grunden yrkar utskottet sedan avslag å motionen.

Det förefaller mig, att utskottet med denna motivering skulle ha kommit till ett helt annat resultat och förordat en utredning, genom vilken konsekvenserna av ett bifall till motionen skulle kunna överblickas.

Vad är det nu vi i själva verket avsett med motionen? Genom beslut, som av riksdagen och skolöverstyrelsen fattats, hava kraven på småskoleseminarierna skärpts undan för undan. Detta har haft till följd, att de enskilda småskoleseminarier, som funnits, icke ha kunnat uppehållas på enskilt initiativ. Detta har också av Hallands läns landsting beaktats. Landstinget har nu övertagit det småskoleseminarium, som fanns i Halmstad och hade till uppgift att utbilda småskollärarinnor. Den läraregrupp, som var anställd vid detta seminarium, övertogs av landstinget. När det sedan gällde dessa lärares och lärarinnors löneturs rätt, visade det sig, att enligt ett riksdagsbeslut från 1898 dessa ej hade rätt att räkna sig löneturs rätt till godo, beroende därpå att sådan löneturs rätt endast tillkom lärare vid sådana seminarier, som voro ställda under kontroll av en styrelse, utsedd av vederbörande landsting eller stad.

En följd av detta har naturligtvis blivit, att landstinget har fått bestrida vad som enligt denna löneturs rätt skulle tillkomma dessa lärare av statsmedel. Detta hava vi för vår del inom styrelsen icke ansett vara riktigt, och det är därför denna framställning är gjord. Styrelsen vände sig först till förre ecklesiastikministern och fick av honom hänvisning att gå till riksdagen. Styrelsen vände sig sedan till den nuvarande ecklesiastikministern och fick av honom samma hänvisning. Det är därför som vi nu hava fullföljt saken.

Det finns nu en annan lärargrupp vid läroverk och läroanstalter, som har kommit i en än ofördelaktigare ställning i fråga om löneturs rätt. Denna grupp består av sådana lärare och lärarinnor, som varit anställda vid kommunala samskolor men vilka skolor måst omläggas till kommunala mellanskolor på grund av vissa riksdagsbeslut. Jag vet ett fall från den plats jag har äran representera, där en anställd lärarinna fått förlora ända till 20 års löneturs rätt i den pensionsrätt, som skulle tillkomma henne och där pensionen skolat utgå med 1,500

kronor. Genom den omläggning, som blivit verkställd, har hon förlorat denna 20-års löneturs rätt, och den pension hon nu skulle ha rätt till uppgår inte ens till femtedelen av det belopp hon tidigare var berättigad till.

I fråga om löneturs-beräkning för vissa folk- och småskollärare. (Forts.)

Dessa förhållanden äro icke, tror jag, okända för statsutskottet, åtminstone icke för vissa ledamöter av utskottet; och det förefaller mig också, att utskottet bort taga sådana synpunkter under övervägande och åstadkommit rättelse.

Då nu här föreligger ett enhälligt statsutskottsutlåtande, kan jag ju icke ha ringaste utsikt att med ett yrkande om bifall till motionen vinna något, och jag skall ej heller göra något sådant yrkande. Jag skulle emellertid vilja framhålla den frågan, om det icke genom regeringen skulle kunna på ena eller andra sättet föranstaltas en sådan utredning av hithörande spörsmål, att alla därav berörda lärargrupper kunde ernå rättvisa ifråga om deras tjänsteårsrätt och erhålla de ålderstillägg, som på grund av deras förut innehavda tjänster skulle kunna komma dem till del. Kan något i detta avseende vinnas genom att motionen framförts, har den icke framförts förgäves. På grund, som sagt, därav att ett enhälligt utskottsutlåtande föreligger, har jag för närvarande intet yrkande.

Herr *Henrikson* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Föredrogs bankoutskottets memorial, nr 75, angående åtgärder för nedbringande av kostnaderna för riksdagstrycket; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr Kristensson, som yttrade: Herr talman! På förekommen anledning och av lätt insedda skäl ber jag att få yrka en liten modifikation av klämmen, så att den skulle komma att lyda på följande sätt:

att riksdagen må uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att, med beaktande av här ovan angivna synpunkter, vidtaga de *på fullmäktige ankommande* åtgärder, som må anses erforderliga för nedbringande av kostnaderna för riksdagstrycket.

Ett lika lydande yrkande kommer att framställas i första kammaren. Herr talman, jag ber att få göra detta yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den ändring däri, som påyrkats av herr Kristensson.

§ 19.

Härefter föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående klassificering av postkontoren

och telegrafverkets stationer m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 20.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 11 i denna månad ämnade besvara herr Öbergs interpellation angående åtgärder för en jämnare fördelning av vägunderhållsskyldigheten på landet, m. m.

§ 21.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 795, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder till främjande av skandinaviskt samarbete i lagstiftningsfrågan m. m., och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 22.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av 1919 års avkastning av statens hästavelsfond;

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om inköp av bränntorv för statens räkning;

nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för lån från täckdikningslånefonden jämte en i ämnet väckt motion;

nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för anställande av torvbiträde.

§ 23.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 195, i anledning av väckta motioner om ersättning åt vissa entreprenörer m. m.; och

sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m. ävensom i anledning därav väckta motioner.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att herr riksdagsman *Alfred Persson*, Björsbyholm, på grund av olycksfall är förhindrad att infinna sig i riksdagen förrän omkring den 11 juni, intygas härmed på heder och samvete.

Sunne den 7 juni 1920.

Arvid Juhle,
leg. läkare.

§ 26.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Åkerlund* under 2 dagar fr. o. m. den 11 juni och
» *Henrikson* » 2 » » » 10 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,29 e. m.

In fidem
Per Cronvall.